

Frank H.M. van der Heul

Het zomerhuisje van tante Amalia

Frank H.M. van der Heul

Het zomerhuisje van tante Amalia

Eerder verscheen van dezelfde auteur

Groeten uit Ossendrecht

De kunst van het versieren

Reis naar een verdwenen wereld

Koers Kreeftskeerkring

Cowboys, kitsch en Cadillacs

Geschiedenis van de Amsterdamse stoomvaart (vier delen)

Ford 'made in Holland' (vier delen)

De eersten de besten (geschiedenis van de autosport – twee delen)

ISBN 978-94-90495-05-3

Nur 342

Tweede herziene druk

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteursrechthebbende.

Copyright © 2011 Frank van der Heul

Ontwerp omslag en opmaak binnenwerk: Frank van der Heul
Omslagillustraties van de auteur. Vormgeving studio Roadmaster
Uitgeverij Albatros - Jol 156, 1186 SV – Amstelveen
Boek kunnen rechtstreeks worden besteld bij de uitgever. E-mail:
frankh.m.vanderheul@hetnet.nl

‘Telkens als ik een beetje geld heb, koop ik boeken; en als er geld over is, koop ik voedsel en kleding.’

(citaat van Erasmus, de doopnaam van Gerhard Gerhards, de onwettige zoon van een priester uit Gouda en diens huishoudster. Desiderius Erasmus groeide op in Rotterdam en werd een internationaal vermaarde filosoof, humanist en publicist, die als een van de eersten van de boekdrukkunst profiteerde).

‘Te weten wat men weet en te weten, wat men niet weet, is kenschetsend voor hem, die weet.’

(Confucius).

Typografische maten – Metrische maten

1 Augustijn = 12 Didotpunten = 4,511 mm.

1 Meter = 2660 Didotpunten = 221 Augustijn, 8 pt.

Hollandse hoogte = 24,85 mm.

(uit een zakagenda van N.V. Lettergieterij en Machinehandel voorheen N. Tetterode – Nederland).

Inhoud

In de geest van Gutenberg	7
Nice work if you can get it	17
Het zomerhuisje van tante Amalia	45
Hier rust een vriend	75
Altijd als eerste weg	113
De wonderwereld van plastics	127
Inspecteur Ripley slaat toe	139
Rheingold	188

In de geest van Gutenberg

In vroeger eeuwen toen veel mensen niet konden lezen of schrijven waren handzetteren een elite. In de periode dat de auteur het oude ambacht leerde werd het arbeidsintensieve werken met loden letters al meer en meer vervangen door fotografisch zetsel. (coll. auteur).

Aan de ouders en werkgevers van de bedrijfsleerlingen
Bij de aanvang van het nieuwe cursusjaar beveel ik de op de oproepkaart vermelde voorschriften in uw aandacht aan. Ten einde de orde te handhaven, dienen de voorschriften streng te worden nageleefd. Het rapportboekje, dat nog zal worden uitgereikt, bevat verdere bijzonderheden. Teneinde te bevorderen, dat zo nodig ook thuis gewerkt kan worden, zijn een aantal leerboekjes voorgeschreven. De vakboeken worden gratis door de opleidingscommissie ter beschikking gesteld. Voor taal- en rekenboekjes gelieve U op de eerste schooldag f 4,55 mede te geven. Tegen contante betaling worden de boekjes door de leraar uitgereikt. Rijwielstalling per 3 maanden f 1, -. De directeur van de Amsterdamse Grafische School. Dintelstraat 15/Amsterdam Zuid/Telefoon 723980.

Toen ik op donderdag vijf januari 1961 om kwart voor negen als gecontracteerde leerling in lokaal een op de begane grond van het grote gebouw van de Amsterdamse Grafische School in de Dintelstraat aan de eerste les in aanvullend theoretisch onderwijs begon, twijfelde ik nog geen moment of ik de juiste beslissing had genomen. Ik had artistieke ambities en in de veronderstelling dat ik het als illustrator ging maken, was ik het jaar daarvoor bij reclameadviesbureau Bauduin op loopafstand van het Waterlooplein bij de Amstel op de administratie gaan werken. Ik zat achter een typemachine en bracht spullen naar andere afdelingen, waaronder die waar tekeningen, lay-outs, foto's en teksten werden gemaakt en geschreven. Ik dacht dat ik daar na verloop van tijd wel kon komen werken, maar de chef had me vlot uit de droom geholpen. Wilde ik mijn brood met toegepaste kunst gaan verdienen, dan moest ik eerst en vooral een gedegen grafische opleiding volgen. De grafische industrie zat om vaklui te springen en er werden zelfs premies betaald voor het aanbrengen van nieuwe werkkrachten. Bauduin deed zaken met boek- en offsetrotatiedrukkerij v/h Ellerman & Harms. Hij pakte de telefoon en zei even later dat de personeelschef me die middag nog verwachtte. Na een sollicitatiegesprek in de

Warmoesstraat dat weinig tijd vergde, was ik aangenomen en had ik een leerlingencontract getekend. De eerste dag dat ik aan een nieuwe toekomst begon, kwam ik al gelijk in aanvaring met een lid van het witteboordenproletariaat. Ik was het bedrijf binnengekomen via een aan weerszijden door twee boogramen geflankeerde geverniste deur. Die ingang werd exclusief gebruikt door het kantoorpersoneel en de klanten, kreeg ik van die boterletter te horen. Waar ik moest zijn was even verderop naar links. Ook mocht ik mijn fiets beslist niet tegen de voorgevel achterlaten. In het magazijn annex de expeditie was een stalling voor het werkvolk voorhanden.

Het Mediacollege Amsterdam, voorheen de Amsterdamse Grafische School, in de Dintelstraat in stadsdeel Nieuw-Zuid. (foto auteur).

Ook in de Dintelstraat was er een reglement van orde. In het rapportboekje dat ik kreeg stond daarover het volgende. De schooltijden zijn van 8.45-12.15 en van 1.30-5 uur. De leerling dient om vijf minuten vóór de aanvang van de lessen voor het lokaal aanwezig te zijn. Bij het werk in de praktijklokalen moet de leerling doelmatige bedrijfskleding dragen. Bij in gebreke blijven kan verwijdering van de school volgen. Roken en eten in de school is streng verboden. Slechts in zeer enkele gevallen kan vergunning tot later komen of vroeger weggaan worden gegeven op schriftelijk verzoek van de ouders. Voor treinverbindingen, die een halfuurdienst rijden, kan eventueel in de verwarmde stationskamer de tijd worden gepasseerd, door de leerling te vroeg aankomt. Ongeoorloofd (d.i. zonder bewijs) te laat komen wordt gestraft. Verzuim van de school is slechts geoorloofd bij ziekte of voorafgaand overleg met de directeur. Teneinde orde, rust en netheid in de school te handhaven dienen de aanwijzingen van de directeur, leraren en conciërges stipt te worden nagekomen. Met Pasen, zomervakantie en Kerstmis ontvangen de leerlingen een rapport, waarop voor alle vakken een cijfer van 1-10 wordt gegeven. Het opgegeven huiswerk moet geleerd worden. Dit geldt in hoofdzaak de vaktheorie. Tegen kostprijs zijn tekenbloccs en proefbloccs verkrijgbaar. Dictaten moeten keurig verzorgd zijn, proefwerk wordt uitsluitend geaccepteerd op de schoolbloccs. Voor ouders en verzorgers is de directeur te spreken elke donderdag van 2-4 uur; verder na afspraak. Op verzoek of na afroep onzerzijds zijn ook de leraren gaarne bereid over de leerlingen te spreken. Leerlingen kunnen zich in de pauze bij de directeur of adjunct-directeur vervoegen. Het is verplicht excursies van de school bij te wonen. Bij financiële moeilijkheden kunt u zich tot de administratie wenden. In de meeste gevallen wordt voor andere excursies (dus buiten schoolverband) geen toestemming gegeven. Strafwerk wordt slechts in de uiterste gevallen gegeven. Indien een leerling strafwerk krijgt, rekenen wij op de medewerking van ouders of verzorgers. De vakanties zijn vastgesteld door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

De Warmoesstraat gezien vanuit de richting van de Dam. In de panden 149-151 leerde de auteur het historische ambacht van handzetter bij boek- en offsetrotatiedrukkerij v/h Ellerman & Harms. De grafische onderneming fuseerde later met drukkerij De Bussy en verhuisde naar de Naritaweg op Sloterdijk. (Stadsarchief Amsterdam).

Volgens mijn bewijs van inschrijving moest ik het volgende gereedschap mee naar school nemen: vulpen of goede balpen, potlood HB of No. 2, puntenslijper, zacht vlak elastiek voor potloodlijnen, tube Oost-Indische inkt, enkele verfbakjes, profielpenhouder met pennetje, dubbele centimeter (20 cm) of augustijnmaat, twee plastic driehoeken, penselen no. 5, voor handzetter ook nog No.2. Wat ik daarnaast op school aan moest schaffen was een: passerdoos (inhoud; passer, potloodstuk en trekpenstuk). De klein gedrukte tekst op de achterkant van de kaart werd besloten met: ‘Verzuim nooit als het niet nodig is. Voorkom verzuim door het invoeren van de medewerking van uw patroon. Geef bij ziekte behoorlijk bericht vooraf. Gebruik van de schoolbibliotheek is mogelijk. Deze kaart moet op de eerste schooldag worden meegebracht’

De wet op de achturige werkdag en de vrije zaterdagmiddag dateerde van 11 juli 1919, maar op zaterdagmorgen was het nog steeds werken geblazen. Dat betekende dat ik tot twaalf uur achter de zetkast bij Ellerman & Harms stond en ik de avond daarvoor zowel de klok als het pilsgebruik goed in de peiling moest houden. Maar met ingang van 1 juli van dat jaar werd de vijfdaagse werkweek ingevoerd en had je dus echt wat aan je weekend.

In die periode kreeg ik vaste verkering met Annette en leenden mijn ouders me wat geld voor een tweedehands brommer. De tomaatrode en crèmekleurige Flandria die de stallingbaas bij ons in de straat te koop had staan, was niet mijn keuze. Maar brommen was beter dan fietsen en met Annette achter me op de buddyseat reed ik met mooi weer op zondag vaak naar Bergen, waar we in de duinen ongestoord konden vrijen.

Het eerste schooljaar sloot ik af met een Kerstrapport met ruim voldoende voor vaktheorie, methodisch onderricht en tekenen. Voor de vakken Nederlandse taal en rekenen was ik vrijgesteld dankzij mijn diploma van de Mulo. Dat betekende bovendien dat ik de opleiding die normaliter vier jaar duurde, kon halveren en zodoende sneller aan mijn diploma jonggezel zetter zou komen wat ook weer in mijn loonzakje tot uiting kwam.

De eerste brommer van de auteur. Flandria uit Zedelgem in West-Vlaanderen was een initiatief van de broers Aimé en Remi Claeys. In 1951 reed de eerste bromfiets de fabriek uit met een 40 cc Rex-motor. In het midden van de jaren vijftig produceerde Flandria ruim honderdduizend bromfietsen op jaarbasis en werd onder de merknaam Avaros ook een Nederlandse vestiging in Papendrecht geopend. In 1981 werd Flandria een historisch merk. (coll. auteur).

Kort voor de Kerst maakte ik kennis met de directie van boek- en offsetrotatiedrukkerij v/h Ellerman & Harms. In een rij stond ik met het grafische personeel in een gelambriseerde gang waar je anders nooit kwam. In kleine groepjes werden we binnengelaten in een ruim uitgevallen werkkamer met zicht op de Warmoesstraat. De riante inrichting maakte duidelijk wie er in dit bedrijf het grote geld verdiende. Ik keek naar een monumentaal bureau, een zacht glanzende kast van edelhout met in leer gebonden boeken, een dikke

pers op de goed in de was gezette parketvloer en naar schilderijen met portretten van mannen met martiale snorren en baarden en vadermoordenaars in ouderwetse pakken. Naar ik voetstoots aannam waren die heren de mijlpalen geweest in de lange geschiedenis van het toonaangevende bedrijf. Een grijsaard in een zwart kostuum droeg een vestzakhorloge aan een verzilverde ketting en zat pontificaal in een met gecapitonneerd zwart rundleer beklede fauteuil. Hoewel platte petten in arbeiderskringen nog maar nauwelijks werden gedragen, hing er in de directiekamer een sfeer die sterk deed denken aan de tijd dat het werkvolk de hand onderdanig tegen zo'n hoofddeksel tikte. De oude baas gaf iedereen een slap handje en bedankte ons voor de inzet in het achterliggende jaar. Een jongere assistent in een meer op moderne smaak gesneden maatpak liep vervolgens naar het bureau toe en gaf iedere werknemer vijf met een elastiekje gebundelde sigaretten, of een bepoederde bolknak voor wie van sigaren hield. Op de gang hield ik mijn leermeester aan en vroeg hem waar die rookwaar toch op sloeg. Het was onze kerstgratificatie, zei hij op een net niet fluisterende toon. Ach, kijk toch eens aan. Wat een gulhartig gebaar, dacht ik. Toen kreeg ik de eerste serieuze twijfels over het werken in de grafische industrie, meer in het bijzonder over een ambacht dat sinds de losse gegoten drukletter van Johannes Gutenberg niet in wezen was veranderd en nu door de opkomst van het fotografische procedé van offsetdruk binnen afzienbare tijd naar het museum zou worden verwezen. Impulsief als ik van nature was wilde ik gelijk mijn ontslag nemen en in januari met iets heel anders beginnen. Maar dat praatte mijn vader me uit het hoofd. Als ik dat deed leerde ik nooit een vak en was het jaar op de grafische school verspilde tijd en geld geweest. Na een stevige discussie liet ik me overreden om mijn opleiding in elk geval af te maken, en dan zouden we wel verder zien.

Ik begon het nieuwe jaar met frisse tegenzin en broedde op het idee om mijn grafische opleiding bij een ander bedrijf voort te kunnen zetten. Het probleem was echter dat wanneer je ontslag nam, ook het

leerlingencontract nietig werd verklaard en geen andere bij de grafische federatie aangesloten drukkerij je aan mocht nemen. De kans om zonder verlies van de schoolopleiding uit de Warmoesstraat weg te kunnen komen leek minimaal, totdat in het voorjaar het gerucht rondging dat een van de correctoren bij Ellerman & Harms homoseksueel zou zijn. Ik kende Janssen als een aardige man die van jazz hield. Ik kon me niet voorstellen dat hij van de verkeerde kant was, maar die gelegenheid liet ik me niet ontgaan. Een aan de personeelschef gerichte brief op hoge poten van mijn ouders deed wonderen en aan het eind van die week reed ik voor de laatste keer het magazijn annex de expeditie uit op weg naar een nieuwe baan als leerling-handzetter in de Bloemstraat. Mijn vader had het probleem tijdens een avondje klaverjassen bij zijn broer Bertus ter sprake gebracht. De voormalige secretaris van de Eenheidsvakcentrale kon wel wat regelen via een paar oude kameraden van de communistische partij.

Op vier april 1958 waren de voorzitter van de CPN, Gerben Wagenaar, de Kamerleden Henk Gortzak en Frits Reuter, de vakbondsleider Bertus Brandsen en parlementariër Rie Lips-Odinot uit het partijbestuur gestoten. De in de Jordaan geboren Wagenaar hield van vissen, voetballen en schaatsen en was een geschoolde elektriciën-instrumentmaker. In de economische crisisjaren dertig werkte hij noodgedwongen als meteropnemer bij het Gemeentelijk Electriciteits Bedrijf en had hij zich onder invloed van zijn schoonfamilie aangesloten bij de CPN. Terwijl mijn oom vier jaar in het concentratiekamp Amersfoort aan sadisme en bruto geweld werd blootgesteld, zat Wagenaar in het verzet onder de schuilnaam 'Blonde Freek', en was hij tot mei 1943 leider van de communistische verzetsorganisatie Het Militair Contact. Tot aan de bevrijding in mei 1945 was hij lid van de Raad van Verzet. Tijdens de Duitse bezetting had hij de uit Wormerveer afkomstige Kees Kuijper leren kennen, die onder meer actief was in het verzet voor het illegale partijblad *De Waarheid*. In februari 1941 waren met de stencilmachines van de ondergedoken CPN gedrukte pamfletten in Amsterdam verspreid met de oproep 'Staakt, staakt, staakt'. Die

oproep resulteerde in de Februaristaking, het eerste openlijke verzet van de bevolking tegen de nazi-terreur en het oppakken van joodse medeburgers. Na de Tweede Wereldoorlog werd Kees Kuijper technisch bedrijfsleider bij het dagblad *De Waarheid*, dat gedrukt werd in gebouw Felix Meritus (Latijn voor gelukkig door verdiensten), het toenmalige hoofdkantoor van de CPN op de Keizersgracht. In 1958 raakte ook Kuijper in ongenade bij de dictatoriale partijleider Paul de Groot, die iedere vorm van kritiek op zijn eigen beleid en dat op zijn lichtend voorbeeld Stalin niet kon velen. Na zijn ontslag begon Kuijper met Wagenaar een drukkerij in de Bloemstraat, en het was in de schaduw van de Westertoren dat ik mijn opleiding voltooide. Voor mijn Zomerrapport op de grafische school haalde ik een zeven voor vaktheorie, een zes voor methodisch onderricht en een negen voor tekenen.

Op 13 december van dat jaar reikte het bestuur van de Vereniging tot bevordering van de vakopleiding in het boekdrukkers-, rasterdiepdruk- en chemigrafisch bedrijf, gezien het rapport van de door de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, me het diploma ingevolge artikel 56 van de genoemde wet uit, als bewijs dat ik me met goed gevolg had onderworpen aan het in artikel 54 van die wet en de artikelen 5, 6 en 7 van het Examenbesluit Leerlingenstelsel N.O. 1937 bedoelde onderzoek naar mijn bekwaamheid in de praktijk van het zetten na beëindiging van de opleiding in de werkplaats(en) van drukkerij Kuijper te Amsterdam. Met het predicaat 'voldoende' mocht ik me jonggezel zetter noemen. Om mijn opleiding te kunnen voltooien had ik een jaar uitstel van militaire dienst gekregen, maar op woensdag zes februari 1963 tijdens de strengste winter van de eeuw moest ik er aan geloven en stapte ik op de trein (zie ook mijn boek *Groeten uit Ossendrecht*). Hoe lang ik in legergroen moest blijven lopen en paraderen, was de grote vraag, maar een ding stond als een paal boven water. Mij zouden ze na mijn dienstijd niet meer met lood in de vingers achter een zetkast aantreffen.

Nice work if you can get it

‘Brownie’s death really fucked up Max Roach because him and Brownie had a great group together and with Ritchie (Powell) and Brownie dead, Max broke up the group. It really tore up Max’s head and I don’t think he has played the same since. Him and Brownie were meant for each other because of the way both played: real fast, so they could feed off each other. I have always felt that great trumpet players need great drummers in order to get their shitt off.’ (Miles Davis naar aanleiding van de dood van de briljante en invloedrijke jazztrompettist Clifford Brown op 26 juni 1956).

Een droge maart is goud waard.

Werkzaamheden in de tuin: Grond omwerken, zo nodig diep spitten en mesten. Groentetuin: zaaien: spinazie, peen, radijs, raapstelen, tuinkers, uien, snijbiet, schorseneren, erwten, peulen enz. leggen. Daarna zaaien: koolsoorten, meirapen, sla, selderij, peterselie. In de bak: prei, bleekselderij, wortelen, tomaten. Vroege aardappels poten, aspergebedden ophogen, aardbeien planten. Bloementuin: begin maart in kas of in met glas bedekte potten of bakken in huis zaaien: ageratum, aster, anjelier, afrikaantjes, campanula, cosmea, cobaea, convolvulus, ipmaca, leeuwenbek, lathyrus, lobelia, mimulus, nemesia, nicoiana (tabak), Oost-Indische kers, petunia, phlox drummondii, rudbeckia, salpiglossis, scabiosa, stokroos, sierkalebas, strobloemen, violier, zinnia.

Het jaar kon niet beter beginnen dan met een nachtconcert van het Max Roach kwartet. Op zaterdag vier januari 1964 ging ik naar het Concertgebouw met mijn oude schoolvriend Hans, zijn verkering Rietje en met de jongere zus van mijn vriendin Astrid. Die was de vorige maand in Hoek van Holland met de veerboot vertrokken voor een huishoudelijke baan op de landbouwhogeschool in de stad Silsoe waar ze ook Engels ging studeren (zie ook mijn boek *De kunst van het versieren*). Na een ongelukkige val van de fiets had José maanden in het gips thuisgezet en nu wilde ze de verloren tijd inhalen. Moderne jazz was voor haar nog onbekend terrein, en hoewel we niet meer dan vriendschappelijk met elkaar optrokken, wilde ik José met alle plezier op de hoogte brengen.

Het concert was bij lange na niet uitverkocht. We zaten eerste rang toen de zaalverlichting dimde en meesterdrummer Max Roach, tenorsaxofonist Clifford Jordan, pianist Coleridge Perkinson, bassist Eddie Khan en zangeres en echtgenote van de drummer, Abbey Lincoln, de trap afkwamen en op het podium verschenen. Ik had een paar platen van Max Roach en was benieuwd naar wat er ging komen. In het toonaangevende Amerikaanse jazztijdschrift *Down Beat* had ik gelezen dat de medegrondlegger van de bebopdrumstijl een tijd lang aan diepe depressies had geleden en aan de drank was

geweest. Het had alles te maken met het ingrijpende verlies van zijn stersolist en zijn pianist die een broer was van bebopicoon Bud Powell.

Het was op 26 juni 1956 toen de briljante en invloedrijke trompettist Clifford Brown de verjaardag van zijn vrouw LaRue vierde en hij die avond samen met pianist Ritchie Powell en diens vrouw Nancy in de stromende regen van Philadelphia naar Chicago reed voor een optreden van het Max Roach kwintet. Na te hebben getankt in Bedford, reed Nancy de Pennsylvania Turnpike (tolweg) op met de turquoise en crèmekleurige Buick Roadmaster die Brown het jaar daarvoor had gekocht. Op gegeven moment ging ze veel te snel door de bocht, waardoor de wagen in een slip kwam, de vangrail raakte en vervolgens een betonnen peiler van een viaduct ramde. De Buick vloog van de weg en stortte de vijfenzeventig voet hoge helling af. 'Brownie' had zes jaar eerder veel geluk gehad toen een hert plotseling de weg overstak en zijn auto slipte en over de kop ging. De chauffeur en zijn vriendin waren op slag gedood. Hijzelf kwam er vanaf met gebroken benen en botten in de rechterschouder en had een jaar in het gips gelegen.

De plotselinge dood van de vijftientwintigjarige Clifford Brown was een verwoestende tegenslag voor Max Roach. Toch probeerde hij zijn groep al kort na de tragedie te reorganiseren. Trompettist Kenny Dorham was een eerste-generatie bopper met een lyrische stijl die Miles Davis in de band van Charlie Parker had vervangen. Bij Roach speelde Dorham de sterren van de hemel. Maar hij kreeg er genoeg van om steeds weer met de alom betreurde Brown te worden vergeleken, en twee jaar later was Kenny Dorham zijn eigen weg gegaan. Van de bandleden voor zijn Europese tournee met onder meer concerten in Amsterdam, Kopenhagen, Stockholm en Parijs kende ik alleen Clifford Jordan. In de Phonobar draaide barkeeper Otto wel eens *Blowing in from Chicago*. Het was de zeven jaar geleden opgenomen debuutelpée van Jordan voor het befaamde Blue Note-label, waarop hij werd begeleid door 'huispianist' Horace Silver, bassist Curly Russell en slagwerker Art Blakey. Na afloop

bracht ik José naar huis en bij de deur bedankte ze me voor een fantastische avond met een echte kus.

Op maandag zes januari was ik om kwart over acht weer paraat bij zeef- en offsetdrukkerij Silko in de Monnikenstraat. In de koffiepauze vertelde ik de assistent-drukker en uithaler over het nachtconcert. Tony had de aankondiging ervan in de krant gezien, maar hij was niet gegaan. Max Roach was een geweldige drummer, maar zonder Clifford Brown bleef het behelpen en dat was ik helemaal met hem eens.

Twee dagen voor de Kerst was ik bij Silko begonnen te werken als assistent-reproductiefotograaf en vormvoorbereider. Maar nu ik het vak in de donkere kamer eenmaal onder de knie had gekregen, begon het me te vervelen om voortdurend werktekeningen onder de Durst reproductiecamera te leggen en die op vlakfilm op te nemen, te ontwikkelen, te fixeren, te drogen en te retoucheren. Naar gezeefdrukte stickers die op bierglazen werden gebrand was kennelijk zoveel vraag dat ik op sommige dagen amper daglicht zag. Dan was er nog de tijd die ik nodig had om van Oudwest naar de Nieuwmarkt te rijden op een NSU Quickly brommer die elk moment de geest kon geven. Wanneer die pech me overkwam was het weer als vanouds fietsen geblazen, en dat zag ik helemaal niet zitten. Ik begon de advertentiepagina's in de krant door te spitten, woog de baantjes tegen elkaar af en kwam op een oud besluit terug. Ik reageerde op een vacature waarin met spoed een gediplomeerde handzetter in het hartje van de Jordaan werd gevraagd. Het ging niet echt van harte, maar het loon was prima, en in de laatste week van die maand nam ik bij Silko mijn ontslag. De directie en mijn cheffin vonden het spijtig dat ik ging, want ik was een veelbelovende kracht. Ik kreeg een getuigschrift en een dag later een brief. 'Hiermede verklaren wij te hebben uitbetaald loon, anderhalve dag vakantiegeld en rentezegels tot en met 31 januari. (rentekaart no. 1140050). Elke zegel vertegenwoordigde in mijn geval een waarde van zestig cent wat van het weekloon werd afgehouden. Ze werden op een door de